

Rzetelnej ocenie wszystkich uczestników poddane zostały wszystkie wystąpienia referatowe. Rozmaitość postaw i badawczych propozycji nie pozwalają, rzecz jasna, w ramach krótkiego sprawozdania na szczegółową analizę i dogłębne omówienie poszczególnych wystąpień, skrupulatnych analiz od strony warsztatowej i metodologicznej. Warto jednakże odnotować, że obok ujęć już tradycyjnie zadomowionych w nauce o literaturze, a zatem związanych ze strukturalizmem, semiotyką, semantyką, badaniami komparatystycznymi, aksjologią, nie zabrakło też „głosów” ponowoczesności, jednak – co warto silnie podkreślić – i referujący, i dyskutanci (zwolennicy tzw. nowych metod) starali się rzetelnie rozpatrywać zakreślony przedmiot badawczy. To, co wspólne, łączyło się z wyraźną badawczą ostrożnością w wysuwaniu hipotez i formułowaniu wniosków, z analitycznością, z potrzebą ujęć syntetycznych (obecnych nawet w problemach skali makro), a także z dbałością o uwypuklenie swoistości sztuki poetyckiej i sztuki plastycznej Norwida, rzetelnością ocen dzieła twórcy *Vade-mecum*. Stąd tak mało w trakcie kazimierskiego spotkania „twórczości własnej”, budowanej w oparciu o podmiot, efektownych salw i gonitwy skojarzeniowej, a sporo solidnych obserwacji i nowych ustaleń. Rzecz jasna, nie brak było kontrowersji, a nawet ostrych sporów, przenoszących się bardzo często do kularów, a nawet trwających do późnych godzin nocnych.

Jacek Skulimowski

KONFERENCJA NAUKOWA „GENOLOGIA CYPRIANA NORWIDA”

W dniach 20 i 21 listopada 2003 r. w Ustce odbyła się konferencja dotycząca twórczości Cypriana Norwida, zorganizowana przez Instytut Filologii Polskiej Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku. We wcześniejszych latach, pod hasłem „Czytając Norwida”, miała miejsce pierwsza sesja poświęcona interpretacjom utworów tego artysty (organizatorami byli Marian Śliwiński i Kazimierz Cysewski), dwa lata temu, na drugiej konferencji, analizowano sztukę poetycką autora *Vade-mecum* (organizatorem był Sławomir Rzepczyński). Tym razem na przedmiot studiów wybrano genologię Norwida. Widać zatem, iż dzięki konsekwentnym pracom naukowym (artykuły, doktoraty, konferencje, pracownia) powstała w Słupsku swoista szkoła romantyzmu.

Dotychczas niewiele konferencji naukowych dotyczyło ściśle problematyki genologicznej twórczości Cypriana Norwida. W połowie lat dziewięćdziesiątych XX w. na Uniwersytecie Warszawskim zorganizowano sesję o Norwidowskich fraszkach. Także na niektórych Colloquia Norwidiana, organizowanych pod auspicjami Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, pojawiały się wypowiedzi o gatunkowym kształcie utworów polskiego romantyka.

Tym bardziej ważną sprawą było zatem zaprojektowanie konferencji, na której sproblematyzowano by genologiczną teorię i praktykę Norwida, z uwzględnieniem zjawisk z pogranicza historii i teorii literatury. W ujęciu organizatorów rozległa dziedzina zagadnień została zebrana w sześciu grupach: *Genologiczne pryncypia Norwida*, „*Żywioły*” *genologiczne*, *Wobec gatunkowych wzorców*, *Formy*, *Na scenie* oraz *Precyzacje*.

Konferencję otworzyła J. M. Rektor Danuta Gierczyńska, gratulując Instytutowi Filologii Polskiej osiągnięć w badaniach nad polskim romantyzmem. Następnie głos zabrał dziekan Wydziału Filologiczno-Historycznego Kazimierz Chruściński, odnotowując inicjatywy naukowe pracowników Pomorskiej Akademii Pedagogicznej. Konferencja rozpoczęła się od referatów szeroko zarysowujących problematykę rozumienia gatunku literackiego przez XIX-wiecznego artystę. Niezwykle inspirujące było wystąpienie Edwarda Kasperskiego (Uniwersytet Warszawski), który z rozsypanych w różnych utworach wypowiedzi Norwida o gatunkach literackich rekonstruował określony system wiedzy genologicznej. Według badacza poetyckie akty mowy oraz sytuacje komunikacyjne, jakie stosował w swoich dziełach, stawiają go w rzędzie tych literatów, którzy z tradycji gatunkowej czynili rodzaj estetycznego manifestu. O oryginalności namysłu Norwida nad problematyką gatunkową mówił również Michał Kuziak (Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku). Podkreślił, iż sytuacja historyczna artysty pozwalała mu na stworzenie dystansu estetycznego wobec genologicznych wymogów epoki. Norwid, dostrzegłszy fakt „zużycia się” form gatunkowych, mógł w swej twórczości prowadzić rodzaj gry z publicznością czytelniczą, mógł też inspirować pozaromantyczne, niemal współczesne rozumienie gatunku jako konstrukcji polinomicznej.

Tę część referatów kończył tekst Tomasza Korpysza (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), w którym oddano głos samemu Norwidowi, cytując jego wiersze-definicje. Liryki te okazują się swoistymi znakami rozpoznawczymi w skomplikowanym gąszczu terminologicznym poety, a co najważniejsze, stanowią rodzaj wypowiedzi programowej, w której *explicite* wyrażone zostały treści genologiczne.

Wśród referatów zgromadzonych w części poświęconej „żywiołom” genologicznym najbardziej ogólne rozważania zaproponowała Bernadetta Kuczera-Chachulska (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego). Jej artykuł, przedstawiający żywioł dyskursywny i odcienie stylistyczne liryczności, dotyczył głównych czynników kreowania figur genologicznych w twórczości Norwida. W innych referatach z tej grupy zaproponowano bardziej szczegółowy opis specyfiki mieszania się składników różnych gatunków, występujących w ramach jednego utworu. I tak o sposobach kontaminowania się wyznaczników np. legendy i misterium czy ody i elegii mówiła Grażyna Halkiewicz-Sojak (Uniwersytet Mikołaja Kopernika). Szczególną rangę genologiczną Norwidowskich improwizacji przedstawiał Jacek Lyszczyna (Uniwersytet Śląski), sytuując je w opozycji do późnoromantycznych, emocjonalnych i pozowanych improwizacji drugiej połowy XIX w. Ważnym poznawczo było również wystąpienie Piotra Chlebowskiego (Katolicki Uniwersytet Lubelski), który przedstawił Norwidowską romantyczną realizację staropolskiego gatunku „sylwy”, m.in. w *Notatkach historycznych czy Albumie Orbis*.

Największe i najważniejsze dyskusje wywołała trzecia grupa wypowiedzi, związana z ustosunkowaniem się Norwida względem konkretnych wzorców gatunkowych epoki.

Pierwszy referat dotyczył uprawianego często w XIX w., a dziś niemal spetryfikowanego gatunku nekrologów. Podejmująca ten temat Adela Kuik-Kalinowska (Pomorska Akademia Pedagogiczna) ukazała ten przejaw twórczości Norwida na szerokim tle funebralistyki romantycznej. Norwidowskie nekrologi pełniły nie tylko funkcje towarzyskie i memuarne (jak w formach klasycznych), lecz jednocześnie miały znaczenie symboliczno-mityczne. Druga referentka, Ewa Jaśkiewicz (doktorantka Uniwersytetu Gdańskiego), wskazywała na Norwidowskie rozumienie noweli, zwłaszcza wobec modelu gatunkowego, jaki zaproponował E. A. Poe. Nie chodziło tu tyle o przedstawienie wpływów Poego na polskiego romantyka, ile o wskazanie różnych kierunków rozwoju tego prozatorskiego gatunku w XIX w. Referat Marka Troszyńskiego (Instytut Badań Literackich PAN) związany był z problematyką obecności techniki dagerotypu w utworach Norwida. Zwłaszcza momentalność, monochromatyczność oraz statyczność jako walory plastyki stały się według badacza interesujące dla artysty słowa. W ostatnim referacie tej części konferencji pytanie o status genologiczny Norwidowskich bajek postawił Daniel Kalinowski (Pomorska Akademia Pedagogiczna). Pytanie okazało się bardzo zasadne, gdyż autor *Ostatniej z bajek* – jak udowodniał referujący – nadał temu gatunkowi znamion wypowiedzi bynajmniej nie satyrycznej czy dydaktycznej, lecz wysoce zmetaforyzowanej i moralnie dojrzałej.

W kolejnej części konferencji zajęto się głównie formalnymi przejawami obecności konkretnego gatunku w utworach Norwida. Anna Roter-Bourkane (Uniwersytet Adama Mickiewicza) zajęła się problematyką formy traktatowej w dziełach polskiego twórcy. Przedstawiając tę formalno-stylistyczną tendencję, ukazywała, że znajduje ona u Norwida bardzo szerokie zastosowanie: od poruszania spraw emocjonalnych do zagadnień etycznych. Dorota Plucińska (Uniwersytet Warszawski) dowodziła jak w specyficzny sposób rozumiane są kategorie poetyckości i prozaiczności tekstu. Odważnym gestem estetycznym Norwida było w tym sensie, komentowane przez referentkę, hasło „prozy nie ma wcale”. O formalnej stronie *Monologu* – jednego z rzadziej interpretowanych wierszy Norwida – zajął się Wojciech Kudyba (Podhalańska Szkoła Wyższa). Monolog liryczny, który w realizacji poety stał się wyrazem nie tylko emocji podmiotu literackiego, ale i treści kreowanych jako obiektywne. Tomasz Mackiewicz (Uniwersytet Warszawski) także mówił o formie, tyle że w nawiązaniu do teorii dzieła otwartego. Zastosowanie współczesnej metodologii teoretycznoliterackiej pozwoliło autorowi wystąpienia na sytuowanie Norwidowskiej genologii poza ramami określonej epoki literackiej.

Problematyka genologiczna została podjęta również na przykładzie dramaturgii Norwida. Jan Ciechowicz (Uniwersytet Gdański) rozpatrywał np. kwestię sceniczności i niesceniczności dramatów polskiego romantyka, rewidując nieco pogląd o nieteatralności jego dramatów. W kolejnym referacie Antoni Dunajski (Wyższe Seminarium Duchowne w Pelpinie) kontynuował wątek sceniczny. Omawiając kilka inscenizacji dramatów Norwida, jakie realizował Kazimierz Braun, Dunajski poruszył także problem istniejącej w utworach romantyka szerszej kategorii genologicznej: dramatyczności.

Ostatnia część sesji miała znów charakter ściśle teoretycznoliteracki. Beata Wołoszyn (Akademia Świętokrzyska) zajęła się kwestią obecności synkretyzmu rodzajowego i gatunkowego w *Quidamie* Norwida. Zdaniem referentki przyczyną tego zja-

wiska była nie tylko samoświadomość literacka artysty, ale i romantyczna idea synkretyzmu sztuk. Wiktor Mikucki (doktorant Uniwersytetu Wrocławskiego) na przykładzie fantazji *Chwili myśli* przedstawił skonstrastowanie dwóch kierunków genologiczno-stylistycznych: dyskursywności i liryczności. Pierwszy przydaje utworom waloru intelektualnego uogólnienia, drugi powoduje, że wypowiedź artystyczna nie przestaje być aktem na wskroś poetyckim. Włodzimierz Toruń (Katolicki Uniwersytet Lubelski) zajął się gatunkową problematyką rapsodu. Referent prezentował sposoby kreacji genologicznej (wybór metrum, metaforyka, styl wysoki) w rapsodach Norwida poświęconych sprawie polskiej niepodległości. Ostatnią wypowiedzią referatową na konferencji było wystąpienie Sławomira Rzepczyńskiego (Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku) o temporalnym wymiarze genologii Norwida. Owo osadzanie się konkretnych gatunków w czasie historycznym z jednej strony dawało polskiemu romantykowi powód do krytyki, z drugiej jednak inspirowało do formułowania własnych sądów estetycznych.

Referaty wygłoszone na konferencji wydano drukiem. Finansowane przez Komitet Badań Naukowych wydawnictwo pokonferencyjne pt. *Genologia Cypriana Norwida* pod redakcją Adeli Kuik-Kalinowskiej ukazało się w Słupsku w 2005 r.

Adela Kuik-Kalinowska

TORUŃSKIE SYMPOZJUM „ANTYK NORWIDA”

W dniach od 22-23 kwietnia 2004 r. Instytut Literatury Polskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu zorganizował sympozjum w ramach projektu *Przekształcenia antycznych tematów, mitów i symboli w literaturze i sztuce romantyzmu i modernizmu* (grant KBN 5 H 01C 034 21), którym kierowała Maria Kalinowska. Tematami przewodnimi VII sesji były: *Tragizm i tragedia* (temat koordynowany przez Janusza Skuczyńskiego) oraz *Antyk Norwida* (koordynator: Grażyna Halkiewicz-Sojak).

Drugi dzień sympozjum został poświęcony wątkowi norwidowskiemu. Obrady otworzyła Zofia Stefanowska, która przewodniczyła sesji przedpołudniowej. Referaty komponowały się w dwa wyraźne cykle; pierwszy wychodził od hermeneutyki mitów bądź analizy wyraźnie wyodrębnionych wątków kultury antycznej. Składały się nań referaty Marii Kalinowskiej „Sparta w twórczości Norwida” (wątek grecki), Elżbiety Wesołowskiej „Norwidowy Owidiusz” (wątek rzymski) i Renaty Czerwińskiej „Święty Paweł w twórczości Norwida” (wątek biblijny). Punktem wyjścia drugiego „cyklu” była analiza immanentna utworów Norwida (Grażyna Halkiewicz-Sojak „Funkcje motywów mitologicznych w Norwidowskich wierszach”, ks. Antoni Dunajski „Norwid wobec wczesnochrześcijańskiej patrystyki”, Włodzimierz Szturc „Tragedia w dziele Norwida”, Rafał Toczko „*Epimenides* w hermeneutycznej perspektywie”). Osobny – edytorski wątek wnosił referat Piotra Chlebowskiego, pracującego nad krytycznym wydaniem